

УДК 005.3:006.3.015.5

THE WORLD'S TENDENCIES OF QUALITY MANAGEMENT SYSTEM PROVIDING ACCORDING TO THE ISO 9001 REQUIREMENTS

O. Osadchyk

National University of Food Technologies

Key words:

*Quality management system
International Standard Organization (ISO) standard (9001) Certification
Competitive benefits*

Article history:

Received 12.12.2014
Received in revised form
14.01.2015
Accepted 13.02.2015

Corresponding author:

O. Osadchyk
E-mail:
npnuht@ukr.net

ABSTRACT

The world's tendencies of quality management system what were made with the accordance of ISO 9001 requirements are described and analyzed in the article, where the sphere of the enterprise's business and location. The essential peculiarities of the quality management system are determined, which help their great expansion; also, it is considered the main competitive benefits of the quality management system. The dynamic distribution of given quality management system according to the branch of the enterprises is represented.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ISO 9001

О.П. Осадчук

Національний університет харчових технологій

У статті розглянуто сучасні тенденції впровадження систем управління якістю, створених згідно з вимогами міжнародного стандарту ISO 9001, у господарську практику підприємств з урахуванням їх регіонального розміщення. У процесі дослідження визначено суттєві особливості систем управління якістю, що сприяють їх поширенню, а також виокремлено основні конкурентні переваги їх застосування. Проаналізовано динаміку розподілу впроваджених систем управління якістю відповідно до галузевої спрямованості підприємств.

Ключові слова: *система управління якістю, міжнародна організація із стандартизації (ISO), міжнародний стандарт ISO 9001, сертифікація, конкурентні переваги.*

Постановка проблеми. В умовах активізації міжнародних інтеграційних процесів усе більшої актуальності та важливості набуває питання стандартизації господарської діяльності. Встановлення та застосування єдиних міжнародних сертифікаційних вимог щодо здійснення господарської діяльності сприяє раціональному використанню всіх видів національних ресурсів, виробництву якісної та безпечної продукції, активізує розвиток науково-технічного прогресу, поглиблює процеси міжнародного співробітництва та зміцнює торговельні відносини. Основними загальноприйнятими у світовому співтоваристві нормативними вимогами щодо уніфікації процесів виробничо-господарської діяльності підприємств є вимоги, сформульовані міжнародною організацією із стандартизації ISO. Серед значної кількості розроблених міжнародних стандартів ISO найбільшого поширення набули стандарти серії ISO 9000, особливість застосування яких пояснюється їх універсальністю та унікальністю, оскільки встановлені ними вимоги щодо управління якістю мають загальний характер і можуть застосовуватися до підприємств, зайнятих у будь-якій сфері господарювання. Дослідження динаміки впровадження систем управління якістю, розроблених на основі вимог міжнародних стандартів серії ISO 9000, дозволяє відобразити важливість і масштабність поширення проблем управління якістю, а також визначити внесок міжнародної спільноти щодо їх подолання.

Аналіз досліджень і публікацій. Протягом останніх десятиліть у наукових економічних джерелах усе більша увага приділяється розгляду та дослідженню проблем стандартизації й сертифікації продукції, системам управління якістю, процесам їх створення й удосконалення відповідно до вимог міжнародного бізнесового середовища. Актуальною тематикою сучасних наукових публікацій також є дослідження особливостей розроблення та впровадження систем управління якістю відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001, теоретико-методичні та нормативні положення управління якістю, загальні підходи до забезпечення й удосконалення якості продукції. Окреслені наукові напрямки відображені в працях Л.І. Боженка, О.Й. Гутта, А.В. Владімірцева, Ю.Ф. Шеханова, В.В. Мірошнікова, К. Рахліна, В.А. Лapidуса, К.В. Марченко та ін.

Серед численної кількості наукових праць слід виділити публікації працівників територіальних державних центрів стандартизації, метрології і сертифікації (ДЦСМС) і дослідників ДП «УкрНДНЦ», в яких представлено результати динамічного моніторингу впровадження та сертифікації систем управління якістю на вітчизняних підприємствах. Щодо сучасних тенденцій світового розвитку та сертифікації систем управління якістю, то темпи їх змін можна прослідкувати на основі результатів різноманітних міжнародних рейтингів і статистичних даних, представлених на офіційному сайті ISO.

Мета статті полягає у визначенні регіональної динаміки поширення та розвитку сертифікованих систем управління якістю, створених на базі вимог міжнародних стандартів серії ISO 9000.

Виклад основного матеріалу. Найбільш поширеною системою управління, що набула масового міжнародного застосування у всіх сферах діяльності, є система управління якістю, яка розроблена на основі вимог

міжнародного стандарту ISO 9001. Міжнародний стандарт ISO 9000 вперше було опубліковано міжнародною організацією із стандартизації ISO ще в 1987 році. Даний стандарт перевидавався декілька разів. На сьогодні чинною є третя версія стандарту — ISO 9000:2001, яка містить основні вимоги до системи управління якістю підприємства чи організації, дотримання яких є обов'язковою умовою при здійсненні сертифікації. Остання чинна версія стандарту передбачає застосування процесного підходу до управління діяльністю підприємства й окреслює основні вимоги до всіх процесів, які впливають на якість готової продукції або кінцевої послуги. Запровадження системи управління, що розроблена згідно з вимогами стандарту, допомагає підприємствам отримати суттєві конкурентні переваги, оскільки дана система управління якістю може використовуватися:

- для поліпшення координації робіт і підвищення продуктивності праці;
- для визначення своїх цілей і орієнтації своєї діяльності на задоволення очікувань споживачів;
- для досягнення і підтримки рівня якості продукції або послуг з метою безперервного задоволення виявлених або передбачуваних запитів споживачів;
- як основа для сертифікації продукції;
- як інструмент маркетингу, що дозволяє надати покупцям і потенційним замовникам доказ можливостей, якими володіє підприємство;
- для залучення співробітників до участі у формуванні системи управління якістю та здійсненні описів її процесів. Колективна праця дозволяє забезпечити усвідомлення важливості процесів системи якості, надати їм чіткість і наочність, домогтися ясності і розмежування обов'язків, запобігти виникненню дефектів, обумовлених неузгодженими діями виконавців, полегшити ідентифікацію проблем якості;
- як запорука підвищення загальної культури виробництва;
- для запобігання дефектам і зниження витрат на забезпечення якості;
- для орієнтації всіх постачальників на єдині сертифікаційні вимоги, що полегшує ділові контакти;
- як рекламний засіб.

Можливість отримання вищезазначених переваг сприяє активізації діяльності з поширення та впровадження системи управління якістю на підприємствах в усіх частинах світу (табл. 1).

За результатами 2013 р., згідно з офіційними статистичними даними міжнародної організації ISO, значна кількість сертифікованих систем управління якістю відповідно до вимог ISO 9001 була зареєстрована в країнах Європи (43 %), Східної Азії та Тихоокеанського регіону (41 %). Країни зазначених регіонів у сукупності забезпечують близько 85 % світового впровадження систем управління якістю і така динаміка зберігається протягом кількох десятиліть. Значний сплеск впровадження систем управління якістю було зареєстровано в 1994—1995 рр., оскільки саме цей час є періодом першого світового поширення міжнародного стандарту ISO 9001. Річний приріст сертифікованих систем якості за підсумками 1994—1995 рр. у європейських країнах склав, відповідно, 47 % та 67 %, у країнах Середньої

МЕНЕДЖМЕНТ І СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

Азії та Тихоокеанського регіону — 62 % та 156 %. Такі швидкі темпи впровадження систем управління якістю в перші роки загального поширення сучасних інструментів управління пояснюють значні кількісні переваги впроваджених систем якості на території європейських, середньоазіатських і тихоокеанських країн порівняно з іншими світовими регіонами.

Таблиця 1. Кількість сертифікованих систем управління якістю відповідно до вимог ISO 9001

Регіон	1993 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Африка	1009	8534	8435	7667	8164	9674	9856
Центральна і Південна Америка	140	37458	35549	49260	51685	51459	52478
Північна Америка	2613	47896	41947	36632	37530	38586	48579
Європа	37779	455303	500286	530039	459367	469739	485554
Східна Азія і Тихоокеанський регіон	4767	366491	408498	438477	471836	476106	467320
Центральна і Південна Азія	74	44171	44432	37596	33577	32373	44847
Близький Схід	189	20469	24604	18839	17069	19050	20812
Разом	46571	980322	1063751	1118510	1079228	1096987	1129446

Загальна кількість сертифікованих систем якості за підсумками 2013 р. у країнах Європи становила близько 485 тис., що на 3,4 % більше порівняно з минулорічним показником. У країнах Середньої Азії і Тихоокеанського регіону вперше за останнє десятиліття спостерігається зменшення кількості впроваджених систем управління якістю на 1,8 % відповідно до попереднього періоду, тоді як у країнах Центральної та Південної Азії зареєстровано значне кількісне збільшення сертифікованих систем, про що свідчить річний приріст у розмірі 38,5 %. На тлі регіонального розподілу сертифікованих систем управління якістю слід виділити групу країн, що займають лідируючі позиції у даній сфері (табл. 2).

Таблиця 2. Топ-10 країн, що сертифікували систем управління якістю відповідно до вимог ISO 9001 у 2013 році

№	Країна	Кількість сертифікованих систем
1	Китай	337033
2	Італія	160966
3	Німеччина	56303
4	Японія	45990
5	Об'єднане Королівство	44585
6	Іспанія	42632
7	Індія	40848
8	США	34869
9	Франція	29598
10	Бразилія	22128

Серед зазначених країн необхідно виділити Китай, оскільки дана країна вже декілька років поспіль є світовим рекордсменом з кількості впрова-

джених систем управління якістю, загальна сукупність яких у 2013 р. досягла позначки 340 тисяч.

На відміну від більшості стандартів ISO, що висувають украй специфічні вимоги до певного виробу, матеріалу або процесу, вимоги сімейства стандартів ISO 9000 є загальними, тобто можуть бути застосовані до будь-якої організації, великої або маленької, незалежно від продукту її діяльності, і незалежно від того, чи є підприємство виробничою або торговельною фірмою, державною установою або відомством [6, с. 8]. Завдяки своїй універсальній природі стандарти сімейства ISO 9000 знайшли застосування у всіх без винятку галузях промисловості та сферах послуг (табл. 3). Це переконливе підтвердження їхньої масштабності, широкого визнання і масового міжнародного застосування [5, с. 52].

Таблиця 3. Кількість сертифікованих систем управління якістю відповідно до вимог ISO 9001 за сферами діяльності

№	Промисловий сектор	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Сільське господарство, рибальство	3190	5234	4595	4683	4883	4953
2	Видобуток корисних копалин	2164	3204	2955	2766	4039	3479
3	Харчові продукти, напої і тютюнові вироби	21608	38817	33193	28434	33705	32519
4	Тканини і текстильні вироби	6404	14105	12223	13319	15176	14461
5	Шкіра і шкіряні вироби	1136	2369	2538	2562	2712	2728
6	Деревина тівироби з деревини	3691	6759	6498	6284	6823	6535
7	Виробництво целюлози, паперу і паперових виробів	4328	8192	8970	8521	8556	9405
8	Видавництва	513	670	707	657	775	724
9	Друкарні	5084	8732	7624	8341	9161	9223
10	Виробництво коксу і продуктів нафтопереробки	1096	2002	1792	1626	1669	1955
11	Ядерне паливо	94	257	330	465	321	433
12	Хімічні речовини, хімічні продукти і волокна	15925	31880	29557	30278	33583	33610
13	Фармацевтика	2722	3588	3222	3766	3840	6710
14	Гумові та пластмасові вироби	25106	42682	39425	40854	44769	45204
15	Неметалеві мінеральні продукти	5328	12447	11480	11305	12392	12367
16	Бетон, цемент, вапно, гіпс тощо.	6790	12709	10656	11567	13065	12250
17	Готові металеві вироби	64518	107253	95375	101848	115731	116602
18	Машини і обладнання	30334	63523	58685	58427	63723	63497
19	Електричне і оптичне обладнання	42601	85357	81893	79237	85969	87797
20	Суднобудування	1526	3056	2783	2396	2952	2131
21	Космонавтика	1399	2105	1758	1464	2359	1776
22	Інше транспортне обладнання	8228	15086	13415	12141	12544	11899
23	Виробництво, не віднесене до інших секторів	6647	12386	12768	10533	11642	11823
24	Переробка	1918	2342	2104	2648	2869	3371

1	2	3	4	5	6	7	8
25	Електропостачання	2006	2854	2404	1948	2681	3069
26	Газопостачання	1011	1210	871	612	1003	1254
27	Водопостачання	1526	1991	2602	1535	2658	2318
28	Будівництво	76043	116672	82262	83864	108396	80920
29	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів, особистих і побутових товарів	46180	63015	53051	55961	70082	73167
30	Готелі і ресторани	3437	4731	3499	3664	5496	5021
31	Транспорт, складське господарство і зв'язок	24899	32286	22804	24846	31679	31490
32	Фінансове посередництво, нерухомість, оренда	8571	13900	11057	11423	16445	16198
33	Інформаційні технології	12505	21410	18998	20467	24690	27229
34	Інженерні послуги	20761	35909	32726	31086	38160	38659
35	Інші послуги	41404	53116	41615	40303	54572	55602
36	Державне управління	4911	7938	5399	6468	7428	8039
37	Освіта	16242	19689	14511	14141	19379	19713
38	Охорона здоров'я і соціальні послуги	19712	21909	16278	19351	25036	26992
39	Інші соціальні послуги	8518	12748	7620	6987	10601	10240
	Разом	550076	894133	760243	766778	911564	895363

Представлені статистичні дані вказують на широке застосування міжнародного стандарту ISO 9001 у сфері виготовлення металевих виробів (13 % від загальної кількості сертифікованих систем), електричного й оптичного обладнання (10 %), машин та обладнання (7 %), будівництва (9 %), оптовій і роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів, мотоциклів, особистих і побутових товарів (8 %).

Висновки

Сучасні тенденції розвитку міжнародного бізнесового середовища характеризуються поживаленням міжнародних торговельних відносин, що здійснюються в умовах жорсткої конкуренції. За такої ситуації суб'єктам господарювання, що здійснюють зовнішньо-економічну діяльність, необхідно повсякчас удосконалюватися та розвиватися відповідно до сучасних умов розвитку. Найбільш поширеними заходами інноваційного розвитку підприємства, що виступають гарантом ефективного функціонування та забезпечують отримання значних конкурентних переваг, є розроблення й впровадження систем управління якістю, створених на основі вимог міжнародних стандартів серії ISO 9000. Ефективність практичного застосування даних систем управління підтверджується значними темпами їх регіонального поширення та використання у всіх сферах діяльності.

Література

1. ДСТУ ISO 9001:2009. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2008, IDT). Чинний від 22.06.2009. — К.: Держспоживстандарт України, 2009. — 26 с.

2. Момот О.І. Менеджмент якості та елементи системи якості: Навч. посібник / О.І. Момот. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 368 с.
3. Михальські Т. Управління якістю у харчовій промисловості із врахуванням Європейського харчового кодексу і міжнародно визнаних стандартів: Довідник / Т. Михальські, Ф. Ліліє, А. Досін. — Львів: ПАІС, 2006. — 336 с.
4. Барков Д.И. Международные экологические стандарты качества продукции ISO 14000 и перспективы их внедрения в Украине [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.erudition.ru/referat/printref/id.49971_1.html.
5. Друзюк В. Система управління якістю — інвестиція в майбутнє / В. Друзюк, О. Федак // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2009. — № 1. — С. 51—54.
6. Галушкіна Т.П. Экономические инструменты экологического менеджмента (теория и практика) / Т.П. Галушкіна. — Одесса: Институт проблем рынка и экономика-экологических исследований НАН Украины, 2000. — 280 с.
7. Мартиненко В.О. Екологічний менеджмент як новий ефективний метод управління виробництвом [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-2/doc/2/09.pdf>.
8. International Organization for Standardization [Електронний ресурс]. — <http://www.iso.org/iso/home.html>.

МИРОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ, СООТВЕТСТВУЮЩИЕ ТРЕБОВАНИЯМ ISO 9001

О.П. Осадчук

Национальный университет пищевых технологий

В статье рассмотрены современные тенденции внедрения систем управления качеством, созданных в соответствии с требованиями международного стандарта ISO 9001, в хозяйственную практику предприятий в зависимости от их регионального размещения. В процессе исследования определены значительные особенности систем управления качеством, что способствуют их широкому распространению, а также выделены основные конкурентные преимущества их применения. Проанализирована динамика распределения систем управления качеством относительно отраслевой направленности предприятий.

Ключевые слова: *система управления качеством, международная организация по стандартизации (ISO), международный стандарт ISO 9001, сертификация, конкурентные преимущества.*